

НАУКА
И ЖИВОТ

НАЙ-ДРЕВНИЯТ ЗЛАТЕН СЪД В БЪЛГАРИЯ

МАГДАЛИНА СТАНЧЕВА

на човешкото тяло! За космонавтите бе създаден превключвател, който се задейства от движението на очите. С негова помощ инвалидите ще придвижват колелките си. Космонавтите получиха специални очила с призмово устройство, за да следят бордовата апаратура в легнало състояние. Сега такива очила са пуснати в масово производство и от тях вече се ползват най-вече неподвижно болните, оперираните и... тези, които не обичат да четат седнало... Конструирани те за космонавтите надуваеми легла се използват вече в много болници, особено за пациенти, получили тежки изгаряния или счупвания на костите. Една нова „космическа“ сплав на титана служи за направата на локетни и тазобедрени стави, тъй като е извънредно устойчива на износване. А както съобщават научните списания, лекари в Англия приложиха скафандър за спиране на кръвотечение! Разликата между външното и вътрешното налягане се намалила и дългоочакваният ефект най-после бил постигнат.

КАКВО ОЩЕ МОЖЕ ДА СЕ ОЧАКВА ОТ КОСМОНАВИКАТА?

Всичко това представлява, разбира се, много малка част от внедрените в нашето всекидневие научни разработки, предназначени първоначално за космически цели, но достатъчно красноречиво доказва ползата от този вид полети и проучвания. Но те говорят, че в бъдеще овладяването на Космоса ще помогне за разрешаване на такива изключително важни въпроси като например загадката около възникването на живота в нашата планета. Сега специалистите по космическа биология полагат големи усилия да създадат надеждна система за осигуряване живота на космонавтите при продължително полетане.

През 1924 г. край с. Вълчитрън, Плевенско, бе намерено най-голямото и доскоро считано за най-старо тракийско златно съкровище у нас. Както е известно, тринадесетте златни предмета — различни съдове и няколко големи диска — тежат общо 12,425 кг, изработени са и декорирани със свършено владее на различни техники. Около половин век тях съдове блестяха самотно на фона на находки от глина, бронз, кост и камък, по които се изучава раннотракийската култура.

Но именно уникалността им създава затрудненията. Едни са склонни да ги датират във времето, когато вече залязва бронзовата епоха, други — в зората на желязната, т. е. от края на второто до началото на първото хилядолетие преди нашата ера.

Между времето на Вълчитрънското злато и златните тракийски гробни находки, с които се слави българската земя, лежи близо половин хилядолетие.

И ето че загадъчната самотност на Вълчитрънското съкровище е нарушена. Капризът на случайността изнеса на повърхността на земята една голяма купа от почти свършено чисто злато (23,60 карата), тежка 1050 грама. И тя не е сама — придружават я един глинен и един бронзов съд.

... През един душен августовски ден на 1969 г. до археолозите от Музея за история на София се получи сензационното съобщение, че край околовръстното шосе, близо до Казичене (София), е намерена „златна корона“. В този сезон на отпуските съобщението бе неясно, непълно, несигурно. Не си ли правеше някой шега? Къде да се търси този багер, който бил извадил „короната“?

Привечер трите съда — златният, глинният и бронзовият, бяха вече в музей, всички формалности бяха изпълнени, благодариха бяхме сърдечно на добротите и милите хора, които ни бяха съ-

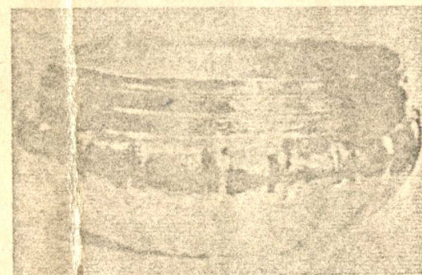
златото блестя не със студен метален блясък, а пречупва светлината в стотиците си миниатюрни плоскости. Заоблената форма, по която се спускат вертикални ребра, напомня едър плод. Тя оставя впечатление, че е моделирана на ръка и се свързва с много керамични съдове от бронзовата епоха (второто хилядолетие преди нашата ера), намерени у нас.

Към такова заключение се насочват и изследователите на Вълчитрънското съкровище. Но тя напомня тези първообрази от глина само със силуета си. При него специфичната техника на обработка на метала е доведена до свършенство, монтирани са дръжки, повърхността е полирана, никаква релефна моделировка не нарушава нейната гладкост. Още по-сложни, с приложение на най-различни, типични за торевтиката технически и декоративни способности са останалите предмети от съкровището. То показва етап на златарското изкуство, зад който стоят дълги векове, а може би и хилядолетия на развитие, на приемственост на опита и постиженията.

Софийският златен съд изглежда по-близо до ранните фази на това развитие. Като цялостна творба той не отстъпва по естетически ефект. Майсторът, който го е работил, е притежавал без съмнение голям усет за пропорция, обем и декорация. Той се изявява с пълна сила още в керамиката от ранната новокаменна епоха у нас — седмото хилядолетие преди нашата ера.

И все пак в софийската златна купа се чувства известна примитивност. Тя е все още много близко до земята, до нейните плодове, на които човекът от онези времечна подражава, и във формата на глинените съдове.

За датировката на един предмет археологът използва преди всичко данни от обстановката и средата, в която той е намерен. Но трите софийски съда не са открити нито сред останките на селище,



Златният съд, намерен край Казичене

ни за това тракийско племе или за тази военна дружина времена. Софийското поле, вече кръстовище на пътяща, е било център на съдбоносни събития, на сблъсъци и размивания на местни люде и пришълци. Кога е станало това?

Трите съда са, както изглежда, от различно време.

Бронзовият съд принадлежи на един тип котли, чиято родина е държавата Урарту в Мала Азия. Те имат сплескана сферична форма и са били поставяни на високи триножници. Под устието им са били апликирани дръжки във форма на скулптурни животински или човешки глави. Следите от прикрепването на тези дръжки дясат по софийския бронзов котел, но самите дръжки са били махнати, а котелът при поставянето му в гроба е бил изхабен и повреден от дълга употреба.

Държавата Урарту е съществувала около две столетия (от VIII до VI столетие преди нашата ера) на територията, заемана по-късно от Армения. Тя е достигнала голям разцвет, прочута е била с металургията си. Котлите, произведени в Урарту, са били разнасяни от родоските търговци-мореплаватели по Средиземномориста, закупувани са били далеч в Етрурия. По-късно гръцки майстори започнали да подражават на прочутите вече урартски котли.

И ето в София се намери първият за-